

***Рецензент:** Балджи М.Д. д.е.н., професор, професор кафедри економіки, права та управління бізнесом Одеського національного економічного університету*

1.02.2018

УДК 336.717.061

Коцюбенко Валентина, Осипова Марія

МЕТОДИ ОЦІНКИ ТА МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНКУ»

Стаття присвячена характеристиці кредитних ризиків у банківській діяльності, а також пошуку ефективних шляхів їх зниження. Визначено найефективніші та найбільш поширені способи аналізу кредитних ризиків та вибору потрібних методів їх вимірювання. Окреслено внутрішні і зовнішні напрямки мінімізації банківських ризиків, способи зменшення негативних впливів кредитних ризиків на банківську діяльність у цілому. Особливу увагу приділено організації управління ризиком комерційного банку. Приведення в систему всіх видів ризиків і групування методів управління ними дозволяє краще вибудувати роботу банку з мінімізації ризику.

Проведено аналіз обсягів виданих кредитів за 2015-2016 рр ПАТ КБ «ПриватБанк» та показників кредитного портфелю за кредитною якістю. Аналіз проведено у розрізі різних видів клієнтів та з урахуванням прострочених та знецінених кредитів. З метою зниження кредитних ризиків банку охарактеризовані різноманітні прийоми та заходи захисту від кредитного ризику.

***Ключові слова:** кредитний ризик, управління ризиком, банк, кредитний портфель, кредит, мінімізація кредитного ризику.*

Коцюбенко Валентина, Осипова Мария

МЕТОДЫ ОЦЕНКИ И МИНИМИЗАЦИИ КРЕДИТНОГО РИСКА ПАО КБ «ПРИВАТБАНКА»

Статья посвящена характеристике кредитных рисков в банковской деятельности, а также поиска эффективных путей их снижения. Определены наиболее эффективные и наиболее распространенные способы анализа кредитных рисков и выбора нужных методов их измерения. Определены внутренние и внешние направления минимизации банковских рисков, способы уменьшения негативных воздействий кредитных рисков на банковскую деятельность в целом. Особое внимание уделено организации управления риском коммерческого банка. Приведение в систему всех видов рисков и группировка методов управления ими позволяет лучше выстроить работу банка по минимизации риска.

Проведен анализ объемов выданных кредитов за 2015-2016 гг. ПАО КБ «ПриватБанк» и показателей кредитного портфеля по кредитному качеству. Анализ проведен в разрезе различных видов клиентов и с учетом просроченных и обесцененных кредитов. С целью снижения кредитных рисков банка охарактеризованы различные приемы и методы защиты от кредитного риска.

Ключевые слова: кредитный риск, управление риском, банк, кредитный портфель, кредит, минимизация кредитного риска.

Kotsyubenko Valentyna, Osypova Mariya

METHODS OF CREDIT RISK ASSESSMENT AND MINIMIZATION OF PJSC CB «PRIVATBANK»

The article is devoted to the characterization of credit risks in banking activities, as well as the search for effective ways to reduce them. The most effective and most widespread ways of analysis of credit risks and the choice of the necessary methods of their measurement are determined. The internal and external directions of minimization of banking risks, ways of reducing the negative effects of credit risks on banking activity in general are outlined. Particular attention is paid to managing the risk of a commercial bank. Bringing all types of risks into the

system and grouping their management methods allows them to better work out the bank's work to minimize risk.

The analysis of the volumes of issued loans for 2015-2016 PJSC CB «PrivatBank» and loan portfolio indicators for credit quality. The analysis was conducted in terms of different types of clients and taking into account overdue and depreciated loans. In order to reduce the bank's credit risk, various methods and measures of protection against credit risk are characterized.

Key words: credit risk, risk management, bank, loan portfolio, credit, minimize credit risk.

Постановка проблеми. Кредитний ризик становить найбільшу частку сукупного ризику операцій банку і тому багато в чому визначає такі показники банківської діяльності, як розмір активів, зважених за рівнем ризику, резерви за кредитними операціями, достатність власного капіталу, а також прибутковість капіталу банку. Погіршення економічної ситуації в Україні, інфляційні процеси та девальвація національної валюти виявили тенденцію до зростання обсягів проблемної заборгованості комерційних банків. Така тенденція призводить до дестабілізації банківського сектора України з огляду на збитки, обумовлені значними витратами на формування резервів під активні операції. Тому в сучасних умовах дослідження кредитного ризику набувають ще більшої актуальності.

Кредитний ризик передбачає ймовірність збитків у зв'язку з не поверненням або несвоєчасним погашенням виданих кредитів і несплатою відсотків за ними. Тому останнім часом проводиться ретельний відбір позичальників і постійний контроль за їх фінансово-господарською діяльністю. Взагалі, критерії, за якими проводиться оцінка позичальника, суворо індивідуальні для кожного банку і базуються на його практичному досвіді і періодично переглядаються.

Системний підхід до управління кредитним ризиком в банку і відсутність наукового підходу до усвідомлення сутності економічної категорії кредитного ризику не дозволяє банкам своєчасно спрогнозувати негативні результати кредитної діяльності, вплив на них негативних тенденцій в економіці, нормалізувати кредитний процес і усунути функціональні диспропорції. Даний аспект робить проблему управління кредитним ризиком особливо актуальною.

Сучасна ситуація управління кредитним ризиком комерційними банками України характеризується застосуванням окремих методів його мінімізації, але велика питома вага проблемних кредитів у загальному обсязі доводить недооцінку деяких факторів на практиці, що і призвело до формування численних фінансових проблем, які і досі мають значний вплив на банківську систему України [4, с. 45].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження шляхів зниження кредитних ризиків як напряду мінімізації їх негативних впливів зробили такі вчені: Верхуша Н. [1, с. 23], Івасів Б. [2, с. 62], Ілляшенко С. [3, с. 38] та ін. Разом з тим не всі аспекти цієї багатогранної проблеми з'ясовані і отримали належне обґрунтування.

Формування цілей статті. Розкриття сутності кредитних ризиків та методів управління ними на прикладі ПАТ КБ «Приватбанк», та надання рекомендацій щодо системи мінімізації кредитних ризиків. Для досягнення поставленої мети було поставлено та досягнуто такі завдання як: аналіз кредитного портфелю ПАТ КБ «Приватбанк», у тому числі за якісною складовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до методичних рекомендацій НБУ кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди з банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [9, с. 450].

Цей ризик виникає кожного разу, з моменту, коли банківська установа, а в сучасних умовах й інша кредитна установа (кредитна спілка тощо), надає (позичає) кошти, бере на себе зобов'язання про їх надання, інвестує відповідні кошти або іншим чином ризикує ними, залежно від реальних умов чи умовних угод, незалежно від того, де обліковується чи відображається операція – на балансі чи поза балансом. Рівень ризику залежить від особи позичальника, чи то юридичної, чи то фізичної, фінансового стану, загальної економічної ситуації, форми кредиту, його розміру, встановлених законом правових питань тощо.

Причинами виникнення кредитного ризику в банківській діяльності можуть також бути:

- недостатність знань законів банківської діяльності; - невизначеність цілей та критеріїв та ін.

- недостатній рівень інформації у банківських працівників, що виконують оформлення кредитної угоди; - приховування інформації позичальником; - недосконалість норм державних регуляторів [8, с. 347].

Причини, фактори виникнення кредитного ризику, його обсяги та можливі методи подолання необхідно знати персоналу банку, щоб була можливість оцінити загрози виникнення ризику та вчасно вжити заходи його мінімізації та уникнення. Існує багато способів мінімізації кредитного ризику: - розподіл; - зовнішнє страхування; - нормування кредитів; - диверсифікація; - лімітування кредитів; - створення резервів; - достовірна оцінка кредитоспроможності позичальника.

В умовах економічного підйому методи оцінки кредитоспроможності позичальників, які ґрунтуються тільки на аналізі їх фінансово-господарської діяльності, що, в основному, практикують українські банки, ефективні, але вони іноді дають помилкові результати, якщо галузь, країна, регіональна або світова економіка вступають до фази рецесії або настає криза.

В Україні існує три методи оцінки банківських ризиків:

1. Метод експертної оцінки. Технічна легкість експертної оцінки і недостатність інформації про оцінювані процеси призвело до того, що в Україні існує велика кількість фахівців і спеціалізованих видань, що пропонують розроблені ними прогнози. Проте не завжди це робиться на достатньо професійному рівні. Результати аналізу, проведеного російськими фахівцями, показують, що справжність експертних оцінок набагато нижча 50%. На базі проведеного дослідження в умовах реформованої економіки були дробленні такі висновки:

- у критичних точках різко зростає кількість оцінок і прогнозів, що пропонується;

- різко падає справжність оцінок;

- у критичних точках суттєво знижується конкретність оцінок аналітиків і переважають роздуми на загальні теми.

2. Статистичний метод оцінки ризику базується на аналізі коливань досліджуваного показника за певний відрізок часу. Однак

цей метод не вирішує одне з головних практичних завдань, яке стоїть перед суб'єктом ризику: оцінка в умовах обмеження інформаційного контуру з урахуванням індивідуальних особливостей певної ситуації.

3. На врахування індивідуальності конкретної ситуації, де вибір рішення пов'язаний з ризиком, більше спрямований рейтинговий метод оцінки. Головна його перевага – це можливість добору коефіцієнтів з урахуванням конкретної мети аналізу. Цей метод найбільш пристосований для оцінки ризику в умовах розбудови економіки України.

Відповідно до кредитної політики банку будується система управління кредитним ризиком. До основних елементів системи управління кредитним ризиком, слід віднести:- організаційне забезпечення кредитної діяльності;- система лімітів і нормативів; - оцінка заявок на кредит і кредитоспроможності позичальника; - кредитний моніторинг; - управління кредитним портфелем; - відновлення проблемних кредитів.

Кредитування вважається одним з основних напрямків роботи банку, яке безпосередньо залежить від кредитної політики банку. ПАТ КБ «ПриватБанк» самостійно визначає порядок залучення та використання свого кредитного потенціалу, встановлює рівень процентних ставок та комісійних винагород.

ПАТ КБ «Приватбанк» розпочав свою діяльність на основі отриманої Ліцензії Національного банку України № 22 від 04.12.2001 р. на право діяльності як комерційного банку на фінансовому ринку України. Необхідно наголосити, що ПАТ КБ «Приватбанк» двічі, у 2014 р. та 2016 р. міжнародними експертами з фінансового ринку провідного журналу «The Banker», який входить до групи «The Financial Times», визначався як «Банк року» серед фінансово-кредитних організацій з 149 країн серед 540 банків всього світу. При визначенні переможця оцінюється діяльність банку за якісними та кількісними показниками такими як: якість активів, прибутковість, фінансова стійкість, залучення капіталу, впровадження в діяльність банку інноваційних технологій і/або продуктів, угоди M&A, а також адаптування банку до змін середовища функціонування. При обранні ПАТ КБ «Приватбанк» переможцем у 2016 р. було враховано адаптування банку до економічної нестабільності України.

Приватбанк має генеральну ліцензію Національного банку України на проведення банківських операцій та здійснює весь спектр

банківських послуг, які є на вітчизняному ринку, з обслуговування корпоративних та приватних клієнтів відповідно до міжнародних стандартів.

Проаналізуємо показники кредитного портфелю ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015-2016 рр. Кредити та аванси, що надавав ПАТ КБ «Приватбанк» своїм клієнтам представлено у табл. 1.

З урахуванням наведених у табл. 1 даних можна зазначити, що сума кредитів та авансів виданих ПАТ КБ «Приватбанк» своїм клієнтам зросла на 33509 млн. грн. і у 2016 р. становила 195339 млн. грн. Зростання спостерігалось за всіма показниками окрім споживчих кредитів фізичним особам, сума яких зменшилась майже у 2 рази і у 2016 р. становила 91 млн. грн. проти 174 млн. грн. у 2015 р.

Таблиця 1

Кредити та аванси клієнтам ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015-2016 рр., млн. грн., на початок року [10]

Показники	На початок 2015 р.	На початок 2016 р.
1	2	3
Кредити юридичним особам	150923	188764
Кредити фізичним особам – кредитні картки	22117	20919
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	6194	9363
Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	349	503
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	174	91
Кредити фізичним особам – інші кредити	1141	1648
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП)	2075	2252
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом від фізичних осіб	410	264
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом від юридичних осіб	252	329

Продовж. табл. 1

1	2	3
Всього кредитів та авансів клієнтам, загальна сума	183635	224133
Мінус: резерв на знецінення кредитів	-21805	-28794
Всього кредитів та авансів клієнтам	161830	195339

Як видно з наведених даних, у 2016 році суттєво зросли кредити як фізичним так і юридичним особам, зокрема підприємствам малого та середнього бізнесу. Разом з тим, суттєво знизилась сума споживчих кредитів фізичним особам.

Показники кредитного портфелю ПАТ КБ «Приватбанк» за його якісною складовою у 2016 р. представлено у табл. 2-4.

Таблиця 2

Показники кредитного портфелю за кредитною якістю у 2016 р., млн. грн. (не прострочені та не знецінені кредити) на початок року [10]

	Кредити юридичним особам	Кредити фізичним особам	МСП	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	Всього
Прострочені, але не знецінені					
Прострочені менше ніж 30 днів	203	757	34	43	1037
Прострочені від 31 до 90 днів	2438	314	166	10	2928
прострочені більше ніж 91 день	1708	16	-	-	1724
Всього прострочених, але не знецінених кредитів (загальна сума)	4349	1087	200	53	5689

Дані табл. 2 засвідчують, що найбільша кількість не прострочених та не знецінених кредитів знаходяться у групи клієнтів ПАТ КБ «Приватбанк», що відносяться до великих позичальників з кредитною історією більше 2 років, а саме на суму 72937 млн. грн., що становить 56,97% від загальної суми кредитів. До суми кредитів, виданих новим позичальникам з кредитною історією менше 2 років,

відноситься 20,6% кредитів на суму 26322 млн. грн. Також значна сума виданих кредитів на суму менше 1 млн. грн. – 20251 млн. грн., що становить 15,8% від загальної суми не прострочених та не знецінених кредитів.

Таблиця 3

Показники кредитного портфелю за кредитною якістю
у 2016 р., млн. грн. (прострочені але не знецінені кредити)
на початок року [10]

	Кредити юридичн им особам	Кредити фізичним особам	МСП	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	Всього
Прострочені, але не знецінені					
Прострочені менше ніж 30 днів	203	757	34	43	1037
Прострочені від 31 до 90 днів	2438	314	166	10	2928
прострочені більше ніж 91 день	1708	16	-	-	1724
Всього прострочених, але не знецінених кредитів (загальна сума)	4349	1087	200	53	5689

У табл. 3 наведені дані щодо прострочених, але не знецінених кредитів ПАТ КБ «Приватбанк» у 2016 р. Найбільша кількість таких кредитів відноситься до терміну простроченості від 31 до 90 днів, що становить 51,5% від загальної суми не знецінених, але прострочених кредитів. Що свідчить про те, що більшість з прострочених кредитів має можливість перейти до погашених, а ніж до знецінених.

Станом на початок 2016 року по знецінених кредитах та авансах клієнтам був нарахований процентний дохід у сумі 8404 млн. грн., на 1.01.2015 року ця сума становила 3122 млн. грн.

Таблиця 4

Показники кредитного портфелю за кредитною якістю у 2016 р., млн. грн. (кредити, визначені як індивідуально знецінені) на початок року [10]

	Кредити юридичним особам	Кредити фізичним особам	МСП	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	Всього
Кредити, визначені як індивідуально знецінені (загальна сума)					
Не прострочені	64091	27	1	75	64194
Прострочені менше ніж 30 днів	285	12	-	-	297
Прострочені від 31 до 90 днів	171	41	-	-	212
Прострочені від 91 до 180 днів	4830	322	29	11	5192
Прострочені від 181 до 360 днів	4804	938	72	5	5819
прострочені більше ніж 361 день	4151	9104	1397	55	14707
Всього індивідуально знецінених кредитів (загальна сума)	78332	10444	1499	146	90421
Мінус: резерви на знецінення	-20849	-6956	-917	-72	-28794
Всього кредитів та авансів клієнтам	167915	25568	1335	521	195339

ПАТ КБ «Приватбанк» застосував методику розрахунку резервів щодо кредитного портфелю відповідно до МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [5]. Також він створює резерви для покриття збитків від кредитів, що мають статус знецінених кредитів.

Відповідно до політики ПАТ КБ «Приватбанк» кожен окремо розглянутий наданий кредит відноситься до категорії не знецінених та не прострочених кредитів, поки не буде отримане об'єктивне свідчення про те, що кредит є знеціненим.

Прострочені, але не знецінені кредити – це кредити, які забезпечені заставою, вартість застави яких покриває прострочені процентні платежі та виплати основної суми самого кредиту. Кредити

за кредитною картою та споживчі кредити, визначаються як знеціненні після того як вони стають простроченими понад 90 днів.

Розглянемо ситуацію з кредитним портфелем по кредитам, які визначені як індивідуально знецінені.

Дані табл. 4 засвідчують, що найбільша кількість кредитів прострочених більше ніж 361 день було ПАТ КБ «Приватбанк» надано юридичним особам, а саме сума таких кредитів становить 78332 млн. грн. і це становить 86,6% від загальної суми знецінених кредитів банку. Серед знецінених кредитів, виданих фізичним особам, більша частина припадає на іпотечні кредити – 8,6% від загальної суми знецінених кредитів, їх сума становить 7759 млн. грн.

Наведені показники відображають сальдову характеристику кредитного портфеля. Якісні характеристики кредитного портфеля дають структурний аналіз (оцінка структури портфеля) у розрізі необхідних показників і в залежності від потреб і цілей аналізу. Як правило, дане дослідження проводиться за характеристиками ступеня ризику позики або ступеня надійності клієнта, за якими кредити поділяються на п'ять груп: стандартні, під контролем, субстандартні, сумнівні, безнадійні кредити.

Тому далі розглянемо динаміку кредитного портфеля ПАТ КБ «ПриватБанк» за групами ризику, яка склалася за останні 5 років (див. табл. 5).

Таблиця 5

Динаміка кредитного портфелю в ПАТ КБ «ПриватБанк» за групами ризику за роками, млн. грн.

Група кредитів	Рік					Відхилення (+/-) 2016 р. до 2012 р.	
	2012	2013	2014	2015	2016	млн. грн	%
1. Стандартні	432,6	329,6	578,3	639,4	778,9	346,3	48,80
2. Під контролем	244,6	252,6	342,5	408,6	469	224,4	31,62
3. Субстандартні	101,3	88,9	152,9	174,4	204,3	103	14,51
4. Сумнівні	48,2	49,8	58,8	77,1	89,4	41,2	5,84
5. Безнадійні	97,4	101,4	102,9	99,8	92,2	-5,2	-0,73
Всього	920,1	822,3	1235,4	1423	1689,9	709,7	100,00

Аналіз досліджуваної таблиці показав, що станом на кінець 2016 р. найбільшу частку мали стандартні кредити – 48,80%. Частка кредитів під контролем зросла на 31,62%, також зросли і субстандартні та сумнівні кредити, відповідно на 14,51% та на 5,84%. Позитивним є те, що частка безнадійних кредитів зменшилася на 5,2%.

Результати проведеного аналізу дають змогу зробити висновок про підвищення ризику кредитного портфеля, що потребує розробки відповідних заходів, спрямованих на поліпшення кредитної діяльності банку.

Оцінюючи кредитоспроможність клієнта, банківська установа фактично визначає рівень кредитного ризику, який вона візьме на себе, встановлюючи кредитні стосунки з цим клієнтом.

Для поліпшення якості кредитного портфеля банків Національним банком України прийнято низку нормативних документів. Серед яких можна виділити: Положення Національного банку України «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» від 19.11.2014 № 727 [6], а також «Рекомендації щодо роботи банків з позичальниками – фізичними особами, які мають заборгованість за споживчими кредитами та потрапили в скрутне фінансове становище», схвалені постановою Правління НБУ від 06.08.2009 р. № 461 [6].

З метою зниження кредитних ризиків банки використовують різноманітні прийоми та заходи захисту від кредитного ризику, а саме:

1. Метод диверсифікації, який полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (величина капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). Розрізняють три види диверсифікації — галузеву, географічну та портфельну.

2. Створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів. З одного боку, резерв під кредитні ризики служить захистом вкладників, кредиторів та акціонерів банку, а з іншого — резерви підвищують надійність і стабільність банківської системи в цілому.

3. Важливе значення для забезпечення кредиту мають передбачені законодавством або договором види його забезпечення: порука, гарантія, неустойка (штраф, пеня), застава. Види забезпечення кредиту (способи забезпечення виконання кредитних зобов'язань) — це спеціальні засоби, що не мають загального значення і призначаються за домовленістю сторін або за вказівкою закону. Самостійне існування способів забезпечення виконання зобов'язань неможливе. Якщо не дійсне саме кредитне зобов'язання, то не дійсним є і спосіб його забезпечення.

4. Страхування — це ефективна система щодо зменшення впливу кредитних ризиків, що передбачає такі варіанти: самострахування, яке активно впроваджувалось через формування та використання резервів по кредитних операціях та страхування, за яким страхувальник шляхом сплати премії забезпечує собі або третій особі, в разі настання події, обумовленої договором, суму виплати страховиком, який утримує певний обсяг відповідальності.

5. Лімітування як метод зниження кредитного ризику широко застосовується у практиці як на рівні окремого комерційного банку, так і на рівні банківської системи в цілому. Він полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дозволяє обмежити ризик [1, с. 30].

Одним із методів зниження ризиків який використовує ПАТ КБ «ПриватБанк» є диверсифікація. Механізм диверсифікації відбувається через розподіл інвестиційних ризиків, що дає змогу запобігти їх концентрації. Існують наступні способи диверсифікації ризиків підприємства: - диверсифікація видів фінансової діяльності; - диверсифікація валютного портфеля компанії; - диверсифікація депозитного портфеля; - диверсифікація кредитного портфеля, як правило, проводиться за допомогою встановлення кредитного ліміту; - диверсифікація портфеля цінних паперів; - диверсифікація програми реального інвестування.

При диверсифікації ризиків можуть бути задіяні усі традиційні способи зниження ризиків: відмова від ризиків; передача ризиків; розподіл ризиків, зниження ступеня ризиків. Відмова від ризиків реалізується шляхом припинення безперспективних видів діяльності. Передача ризиків відбувається у процесі передачі ризику зовнішній компанії. Прикладом є страхування, як захист майнових інтересів підприємства при настанні страхової події спеціальними страховими

компаніями за рахунок страхових внесків від страхувальників. Розподіл ризиків відбувається за рахунок передачі ризиків партнерам. Зниження ступеня ризиків відбувається за рахунок скорочення ймовірності та обсягу витрат шляхом резервування власних коштів. Проблема оптимального розподілу коштів, які Банк може зарезервувати, між підрозділами моделюється задачею математичного програмування. Таким чином, диверсифікація ризиків є досить важливим важелем управління підприємством, за допомогою якого можна мінімізувати невизначеність, зменшити ризики та збільшити прибуток підприємства.

Мінімізація кредитного ризику дає змогу не лише запобігти можливим втратам банку від кредитної діяльності, а й не допустити виникнення серйозних проблем із ліквідністю та платоспроможністю.

Оцінка кредитоспроможності позичальника – це найважливіший спосіб мінімізації. Аналіз кредитоспроможності проводиться з метою отримання інформації для прийняття рішення про можливість й умови надання позики. Глибина аналізу залежить від наявності або відсутності в минулому кредитних відносин банку з конкретним позичальником, від результатів його фінансово-господарської діяльності (для юридичної особи), обсягу та строків надання кредиту. В умовах ринкової економіки кредитоспроможність клієнта-позичальника є базовою характеристикою, яка визначає можливість встановлення кредитних відносин між банком та контрагентом. Отже, кредитоспроможність фізичної особи – це здатність позичальника повністю та у визначений термін розрахуватись за своїми борговими зобов'язаннями [3, с. 56].

Окрім внутрішніх існують і зовнішні способи зниження ризику, які свідчать про те, що банк передає відповідальність за кредитний ризик (повністю чи частково) комусь іншому, прагне розподілити ризик серед головних суб'єктів чи, наприклад, передати його страховій компанії. Розподіл ризику полягає в тому, щоб покласти певну частку відповідальності за ризик на того співучасника кредитного проекту, який краще ніж інші, здатний його контролювати. Зменшення кредитного ризику банку шляхом його розподілу між кількома забезпечується завдяки зменшенню обсягу позички для банку і відповідно можливих втрат при її неповерненні.

Забезпечення - це система виконання позичальником інтересів банку, що дозволяє цьому банку у разі неповернення позики повністю

або частково компенсувати витрати за кредитні операції. Забезпечення може бути різних видів: застава, гарантії і поручительства, інше (свідчення страхових компаній, вимоги за заробітною платою). Зазначимо, що в сучасних умовах банк неодмінно повинен управляти ризиком задля ефективного свого функціонування. Можлива відмова від ризикового кредиту зводить ризик для банку до нуля, але у такому разі він втрачає свої доходи від цих операцій, що також не є вигідним при регулярному застосуванні. Отже, необхідно застосовувати такі методи та шляхи мінімізації кредитних ризиків, при яких вони будуть мінімальними.

Для забезпечення стабільного функціонування Банку та досягнення ним своєї мети за умов постійної невизначеності та ризикових ситуацій, керівництво Банку повинно бути готове до збільшення витрат на управління ризиками. Це забезпечить стійкість позицій на завойованих ринках не лише сьогодні, але й у довгостроковій перспективі. Якщо ж співставити втрати, які зазнає Банк в результаті впливу ризиків у разі нездійснення управління ними із витратами, які воно понесе на управління ризиками, то ці суми будуть значно більші, ніж останні. Це пов'язано з частими змінами в політичному, економічному та соціальному середовищах, що спричиняють появу ризиків, які постійно впливають на діяльність будь-якого банку України.

Кредитна політика, самостійно обрана банком, дає можливість визначити прийнятне для нього напрямки в проведенні кредитних операцій. Безумовно, даний вибір пріоритетних напрямків діяльності з урахуванням інших факторів визначає рівень сукупних ризиків конкретного банку. Кредитна політика банку також розробляється з метою контролю за ризиками в процесі забезпечення найбільш ефективного розміщення кредитних ресурсів.

Ризикова кредитна політика, недотримання принципів обережності при видачі кредитів породжують різні проблеми для банків в здійсненні їх діяльності. При цьому кожен банк має чітко вибудовану політику в організації видачі кредитів, в кожному банку є чіткі інструкції, розпорядження, дотримання яких дозволило б уникнути всіляких проблем в цій галузі.

Кредитна політика є найважливішим аспектом функціонування банку, що визначає його розвиток і майбутнє фінансовий стан. Формування оптимальної кредитної політики є складною багатоплановою

завдання, вирішення якої лежить в площині використання сучасних концепцій аналізу банківської діяльності та застосування ефективного інструментарію.

Висновки. Аналіз кредитного портфеля ПАТ КБ «ПриватБанк» показав, що формування кредитного портфеля є одним з умов ефективної його роботи. Якість кредитного портфеля впливає на ефективність роботи банку. Тому управління кредитними ризиками є необхідною умовою ефективного функціонування банків. Максимізація прибутку при здійсненні банківських операцій можливо саме при мінімізації втрат від ризиків.

З наведеного вище можна зробити такі висновки:

- при здійсненні кредитування банк може діяти декількома способами: або прийняти кредитний ризик або мінімізувати його;
- мінімізувати кредитні ризики можна за допомогою внутрішніх і зовнішніх методів мінімізації, кожен з яких є доцільним та ефективним та обумовлений впливом різних факторів.

З метою мінімізації кредитного ризику і підвищення якості портфеля ПАТ КБ «ПриватБанк» необхідно виконати декілька кроків. Серед яких найбільш важливими є наступні: доформування резерву та залучення додаткового капіталу; отримання від позичальників додаткової застави за кредитами, що зменшуватиме величину непокритого кредитного ризику та потребу в додатковому капіталі; зробити детальний аналіз ризику, вибрати оптимальну стратегію роботи банку, систему відстеження ризиків; домогтися повернення боржниками проблемної заборгованості, що зменшить потребу в резервах банку; підібрати необхідні методи його вимірювання та способи мінімізації з метою, щоб уникнення негативного його впливу на діяльність банку в цілому. Проте складність цього питання та ряд специфічних аспектів вимагають подальших наукових пошуків шляхів мінімізації кредитного ризику.

Література

1. Верхуша Н. П. Методи мінімізації кредитного ризику банку / Н.П. Верхуша // Вісник Української академії банківської справи : науково-практичний журнал. – 2010. – Вип. № 2(29). – С. 23.
2. Івасів Б. / Економічний зміст та форми страхування кредитів // Б. Івасів, М. Кланків // Вісник НБУ. – 2008. – Вип. №7. - С. 62.

3. Ілляшенко С. / Кредитні ризики та створення резервів для їх покриття // С. Ілляшенко // Вісник НБУ. – 2009. – Вип. №6. - С. 38.

4. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» : затверджено постановою НБУ від 15.03.2004 № 104. – С. 45.

5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39). Фінансові інструменти: визнання та оцінка IASB; Стандарт, Міжнародний документ № 929_015 від 01.01.2012, остання редакція від 17.10.2013 р.

6. Офіційне інтернет-представництво НБУ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.bank.gov.ua

7. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.privatbank.ua

8. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності [Текст]: навч.–метод.посібник./ Парасій-Вергуненко І. М.; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. –К. : КНЕУ, 2003. – 347 с.

9. Примостка Л. О. Банківські ризики: теорія та практика управління [Текст] / Л. О. Примостка : монографія. Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К. :КНЕУ, 2007. – 450 с.

10. Фінансова звітність Публічного Акціонерного Товариства КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua/ru/about/finansovaja-otchetnost>

1. Verkhusha N. P. Metody minimizatsiyi kredytnoho ryzyku banku / N.P. Verkhusha // Visnyk Ukrayins'koyi akademiyi bankivs'koyi spravy : naukovopraktychnyy zhurnal. – 2010. – Vyp. # 2(29). – S. 23.

2. Ivasiv B. / Ekonomichnyy zmist ta formy strakhuvannya kredytiv // B. Ivasiv, M. Klankiv // Visnyk NBU. – 2008. – Vyp. #7. - S. 62.

3. Illyashenko S. / Kredytni ryzyky ta stvorennya rezerviv dlya yikh pokryttya // S. Illyashenko // Visnyk NBU. – 2009. – Vyp. #6. - S. 38.

4. Metodychni vказivky z inspektuvannya bankiv «Systema otsinky ryzykiv» : zatverdzheno postanovoyu NBU vid 15.03.2004 # 104. – S. 45.

5. Mizhnarodnyy standart bukhgalters'koho obliku 39 (MSBO 39). Finansovi instrumenty: vyznannya ta otsinka IASB; Standart, Mizhnarodnyy dokument # 929_015 vid 01.01.2012, ostannya redaktsiya vid 17.10.2013 r.

6. Ofitsiynе internet-predstavnytstvo NBU [Elektronnyy resurs]. - Rezhy m dostupu: www.bank.gov.ua
7. Ofitsiynyy sayt PAT KB «PRYVATBANK» [Elektronnyy resurs]. - Rezhy m dostupu: www.privatbank.ua
8. Parasiy-Verhunenکو I.M. Analiz bankivs'koyi diyal'nosti [Tekst]: navch.–metod.posibnyk./ Parasiy-Verhunenکو I. M.; Min-vo osvity i nauky Ukrayiny, KNEU. –K. : KNEU, 2003. – 347 c.
9. Prymostka L. O. Bankivs'ki ryzyky: teoriya ta praktyka upravlinnya [Tekst] / L. O. Prymostka : monohrafiya. Min-vo osvity i nauky Ukrayiny, KNEU. – K. :KNEU, 2007. – 450 c.
10. Finansova zvitnist' Publichnoho Aktsionernoho Tovarystva KB «Pryvatbank» [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu : <https://privatbank.ua/ru/about/finansovaja-otchetnost>

***Рецензент:** Карпов В.А. к.е.н., професор, начальник НДЧ Одеського національного економічного університету*

1.02.2018

УДК 330,6

Мужайло Василь, Кривоногова Ірина

ФОРМУВАННЯ РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

У статті висвітлено концептуальні підходи до визначення таких понять як «послуга», «соціальні послуги», « громадські послуги». Розглянуто та проаналізовано існуючі способи (моделі) забезпечення послуг, що надаються за участі держави: довіра, управління за допомогою постановки цілей і оцінки результатів, голос, вибір і конкуренція. Обґрунтовано необхідність вдосконалення системи надання послуг шляхом реалізації активної та виваженої соціальної політики, підвищення ролі держави в упорядкуванні соціальних процесів. Показано, що суб'єктами надання соціальних послуг можуть стати не тільки державні установи, що володіють